

Список літератури:

1. Kirchmeier, H. Kartoffelernte mit dem Selbstfahrer? / H. Kirchmeier, G. Wendl // Lohnunternehmen, 2002; Jg.57, – N 9, – S. 16-18.
2. Петров, Г.Д. Картофелеуборочные машины / Г.Д. Петров. М. : Машиностроение, 1984. – 320 с.
3. Бойко, А.И. Обоснование параметров и повышение надежности комкоразрушающего органа картофелеуборочных машин / А.И. Бойко // Дис... канд. техн. наук. Рязань, 2005. – 175 с.
4. Петров, Г. Д. Обоснование конструктивных параметров и режимов работы роторного комкоразрушающего рабочего органа машины для подготовки почвы под комбайновую уборку картофеля / Г.Д. Петров, Г.С. Алферов, П.И. Гаджиев. – М.: ВИСХОМ, 1987. – С. 20-29.
5. Бойко, А.И. Перспективы совершенствования комкоразрушающих устройств картофелеуборочных машин / А.И. Бойко, С.Н. Борычев // Вестник Московского ГАУ. – 2006. – N 5(20). – С. 87-88.

ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ «ПЛОДІВ ОТРУЄНОГО ДЕРЕВА»

Гуменюк А.С.

Національний університет «Одеська юридична академія»

alinagumenyuk23196@gmail.com

Виходячи з положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) допустимість доказів можна визначити як таку їх властивість, що виражає відповідність порядку отримання останніх нормам кримінального процесуального законодавства. Так, недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуального рішення і на нього не може посылатися суд при ухваленні рішення [1]. Оскільки така властивість є

досить складним та багатогранним явищем, в науці сформувалося декілька концепцій допустимості доказів.

Що стосується концепції «плоди отруєного дерева», то її дослідження цікаве хоча б з тієї точки зору, що вона єдина віднайшла своє нормативне закріплення у положеннях КПК України. Так, у ч. 1 ст. 87 КПК України вказано, що недопустимими є докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок суттєвого порушення прав та свобод людини, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини [1].

В літературі виділяють широке та вузьке розуміння такої концепції. За широкого тлумачення її суть зводиться до того, що будь-яке винне порушення поліцейськими конституційних прав громадян, що має навіть не безпосередній, а лише опосередкований зв'язок із самим процесом виявлення, вилучення і фіксації доказів, тягне втрату останніми юридичної сили. Тобто, це означає безумовну недопустимість доказів при будь-якому порушенні встановленого порядку їх збирання незалежно від характеру і ступеня такого порушення [2, с. 194].

У вузькому сенсі доктрина «плодів отруєного дерева» зводиться до заборони використання даних, отриманих на підставі або з використанням доказів визнаних недопустимими. Тобто, в другому значенні доктрина пов'язується з проблемою використання доказів, хоча і законних за формою, але збиткових за змістом [3, с. 357]. У кримінальному процесі України використовується саме вузьке розуміння цієї концепції, оскільки вказані конкретні випадки, коли докази втрачають юридичну силу та визнаються недопустимими.

Аналізуючи вітчизняну судову практику можна зробити висновок, що правило «плодів отруєного дерева» судами застосовується досить часто. Підтвердженням цьому є численні судові рішення. Наприклад, у вирокі Київського районного суду м. Одеси від 22 травня 2018 року щодо обвинувачення ОСОБА_3 у вчиненні кримінального правопорушення,

передбаченого ч. 1 ст. 263 Кримінального кодексу України, докази, які були отримані внаслідок проведення обшуку, були визнані недопустимими, оскільки сам обшук був проведений з порушенням права обвинуваченого на захист (слідчий не допустив до участі у проведенні обшуку захисника ОСОБА_3). Як наслідок, обвинуваченого було визнано невинуватим у вчиненні злочину та виправдано за недоведеністю висунутого обвинувачення [4].

Така концепція реалізується також і в рішеннях Європейського Суду з прав людини. Так, у справі «Балицький проти України», докази, що були отримані з порушенням права заявника на захист, а також всі інші відомості, які були виявлені за допомогою таких доказів були визнані недопустимими [5]. Схожий підхід прослідковується у справі «Тейксейра де Кастро проти Португалії» в якій Суд визнав дії працівників поліції, спрямовані на викриття заявника як торговця наркотиками, порушенням норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки жодного дозволу на проведення будь-яких негласних дій працівниками отримано не було. Таким чином, докази, отримані внаслідок проведення таких дій були недопустимими і не могли прийматися до уваги при ухваленні рішення про вину чи невинуватість заявника [6].

В той же час, в практиці Європейського Суду зустрічаються приклади й інакшого застосування досліджуваної концепції. Зокрема, у справі «Праде проти Німеччини», Суд визначив зібрані стороною обвинувачення докази як допустимі незважаючи на те, що останні були отримані в ході незаконного обшуку житла. Як зазначено в рішенні, визнання юридичної сили таких доказів ґрунтувалося на тому, що обставини, при яких ці докази були отримані, не викликали сумнівів в достовірності останніх так як між сторонами не було ніяких спорів відносно того, що вони були виявлені в тому місці, доступ до якого мав виключно заявник. Крім того, кількість та якість знайдених заборонених речовин були встановлені висновком експерта, до якого заявник не пред'являв претензій на будь-якому етапі судового розгляду. І хоча ці речовини, по суті, були єдиним доказом проти заявника, проте, оскільки був

відсутнім ризик «ненадійності» такого доказу, він був визнаним допустимим і таким, що має «вагоме значення» для кримінального провадження. До того ж, Суд зауважив, що національні суди у своїх рішеннях керувалися співвідношенням суспільних інтересів, що виражалися в притягненні до відповідальності за вчинення такого злочину як зберігання наркотиків, з інтересами заявника щодо поваги до його житла. За таких обставин, а також враховуючи значний розмір виявлених незаконних речовин, Європейський Суд з прав людини визнав судовий розгляд справедливим і таким, що не свідчить про прояв свавілля або необґрунтованого втручання з боку правоохоронних органів, оскільки суспільні інтереси у цьому разі превалюють на конституційними правами заявника [7].

Враховуючи положення національного законодавства важко погодитися з таким розумінням цієї концепції. Так, беручи до уваги факт, що у ч. 2 ст. 87 КПК України закріплена імперативна вимога щодо недопустимості доказів отриманих, зокрема, шляхом проведення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих вимог [1], відомості, які можуть бути отримані в результаті проведення незаконного обшуку в будь-якому разі не будуть мати жодної юридичної сили та не використовуватимуться в процесі доказування.

Підводячи підсумки варто зазначити, що така концепція допустимості доказів як «плоди отруєного дерева» має декілька трактувань і в науці, і на практиці. Беручи до уваги положення вітчизняного кримінального процесуального закону, вважаємо, що, з точки зору практичного застосування цієї концепції у провадженні кримінального судочинства в нашій державі, її можна розглядати лише в тому значенні, яке наводиться в КПК України. Проте, інакше застосування такої концепції становить науковий інтерес для подальшого вдосконалення та розвитку як доктрини кримінального процесуального права, так і правозастосовної практики.

Список літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс від 13.04.2012 р. № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 05.01.2019).
2. Толочко О. Гуманізація доказування у кримінальному провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 4. С. 187–196.
3. Павлишин А. Окремі питання допустимості доказів за Кримінальним процесуальним кодексом України. Вісник Львівського університету. 2014. № 59. С. 356–364.
4. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 22.05.2018 р. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74207278> (дата звернення 05.01.2019).
5. Справа «Балицький проти України» (Заява № 12793/03) : Рішення Європейського суду з прав людини від 03.11.2011 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_726 (дата звернення: 05.01.2019).
6. Справа «Тейксейра де Кастро проти Португалії» (Заява № 25829/94) : Рішення Європейського суду з прав людини від 09.06.1998 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/SO1246> (дата звернення: 05.01.2019).
7. Справа «Праде проти Німеччини» (Заява № 7215/10) : Рішення Європейського суду з прав людини від 03.03.1998 р. URL : <http://european-court.eu/tag/prade-protiv-germanii/> (дата звернення: 05.01.2019).